

Европейски съд по правата на човека

О'Хара срещу Обединеното кралство (O'Hara v. United Kingdom)

Жалба № 37555/97 г.

Решение от 16 октомври 2001 г. на Трето отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 5, т. 1, б. "с": законен арест при обосновано подозрение за извършване на престъпление; **чл. 5, т. 3**: право на задържания на своевременно изправяне пред съдия; **чл. 5, т. 5**: право на обезщетение при задържане в нарушение на чл. 5

Държавите не са длъжни да разкриват конфиденциални източници на информация, за да докажат обосноваността на подозрението, довело до ареста на заподозрян терорист, но нуждата от борба с тероризма не може да оправдае разширяването на понятието "обосновано" до степен, нарушаваща гаранцията по чл. 5, т. 1, б. "с". Дори и при тези обстоятелства правителството-ответник е длъжно да разкрие поне някои факти или сведения, годни да убедят Съда, че задържаното лице е било обосновано подозирано в извършването на твърдяното престъпление. Дали подозрението, обосновало ареста, е било достатъчно подкрепено с обективни факти и дали по този начин е била осъществена гаранцията срещу произволно задържане по чл. 5, т. 1, б. "с", зависи от конкретните обстоятелства във всеки отделен случай.

Фактите по делото

Жалбоподателят е изявен член на Шин Фейн. Многократно е бил арестуван от полицията и по негови жалби са били образувани редица производства за произволен арест, побой и малтретиране. Съдилищата неколкократно са му присъждали обезщетение.

Настоящото дело се отнася до задържането му през 1985 г. във връзка с убийството на германския гражданин Курт Кьоних. Отговорност за убийството поела Временната Ирландска републиканска армия.

Според правителството, разузнаването получило надеждна информация, че жалбоподателят е член на Временната ИРА и че той и три други лица са участвали в убийството. Данните били предоставени от четирима независими информатори, чиято надеждност била проверена при предишни операции и които дали безпротиворечиви сведения.

След инструктаж, проведен въз основа на тази информация, рано сутринта на 28 декември 1985 г. полицията извършила претърсване в дома на жалбоподателя. В края на претърсването жалбоподателят бил арестуван. Било му

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

обяснено, че арестът се основава на чл. 12, ал. 1, б. “б” от Закона за предотвратяване на тероризма (Временни разпоредби) от 1984 г. (“Законът от 1984 г.”). Този текст оправомощавал полицейските служители да задържат без заповед лица, които имат разумни основания да подозират в извършване, подготовка или подбуждане на терористични актове.

Жалбоподателят бил отведен в ареста Касълрий, където бил разпитван във връзка с членството му в ИРА, с предполагаемото му участие в убийството на Курт Кьоних и в убийството на двама войници през 1982 г. Той не отговорил на нито един въпрос.

На 29 декември 1985 г. държавният секретар за Северна Ирландия продължил първоначалното 48-часово задържане на жалбоподателя с още пет дни. Срещу жалбоподателя не било повдигнато обвинение и той бил освободен на 3 януари 1986 г., след като прекарал в ареста шест дни и тринадесет часа.

Жалбоподателят завел иск за обезщетение пред Висшия съд на Северна Ирландия за побой, изземване на документи, неоснователно лишаване от свобода и незаконен арест.

Пред съда адвокатът на жалбоподателя заявил, че полицията не е разполагала с достатъчно основания, за да подозира жалбоподателя в извършване на престъпление. Бил разпитан осъществилият ареста полицай, който обяснил, че е получил инструкции да извърши претърсвания и да арестува определени лица във връзка с убийството. По време на инструктажа висшестоящ офицер му бил съобщил, че жалбоподателят е участвал в убийството. Това било основанието жалбоподателят да бъде заподозрян. Полицаят не твърдял висшестоящият офицер да му е съобщил основанията за собствените си подозрения, нито му бил зададен такъв въпрос. Висшестоящият полицейски служител не бил призован като свидетел.

Съдът приел, че осъществилият ареста полицай е имал достатъчно основания, въз основа на съобщената му информация, да заподозре жалбоподателя в участие в терористичен акт, поради което отхвърлил иска в тази му част.

На 6 май 1994 г. Апелативният съд на Северна Ирландия потвърдил решението. Приел, че обосноваването на подозрението може да се основава на информация, съобщена от висшестоящ служител. На 12 декември 1996 г. Камарата на лордовете отхвърлила жалбата срещу решението на Апелативния съд, като приел, че не е задължително данните, въз основа на които е действал осъществилият ареста полицай, да изхождат от негови собствени наблюдения. Подозрението можело да произтича от информация, съобщена му без поименно посочване на източника, или информация, която впоследствие се е оказала невярна. Въпреки че данните относно обсъжданите по време на инструктажа въпроси били оскъдни, Камарата приела, че съдът е могъл да прецени наличните доказателства в светлината на всички обстоятелства и, предвид източника на информацията, да направи заключение до какви изводи би стигнал един разумен човек в позицията на независим наблюдател.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Относно твърдяното нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията

26-27. Жалбоподателят се оплаква от задържането си на 28 декември 1985 г., като се позовава на чл. 5, т. 1. Твърди, че тъй като никога не е бил член на ИРА

и не е участвал в убийството, не е било възможно полицията да е получила надеждна информация в този смисъл. Правителството не било предоставило никакви документи в подкрепа на голото си твърдение, че такава информация е била получена.

28. Според жалбоподателя, арестът и задържането му от полицията имали за цел упражняване на тормоз и натиск върху него, тъй като той бил изявен член на Шин Фейн. До онзи момент бил арестуван поне 30 пъти и му били присъждани обезщетения за незаконно задържане.

29. Жалбоподателят твърди, че националното право практически не предоставя никаква защита срещу произвол – съдебната проверка се ограничавала само до съзнанието на арестуващия полицаи и не обхващала обективните факти. Законът позволявал използването на арестуващия полицаи като инструмент за планирани арести, при които висшестоящият служител можел безнаказано да му съобщи подвеждаща информация, а жертвата не била в състояние да докаже наличието на злоупотреба с власт.

30. Според жалбоподателя, в настоящия случай липсата на защита срещу произвол била видна от доказателствата. Те сочели, че полицията е била мотивирана от озлобление поради предишни негови арести. На нито един етап от разпитите полицията не била намекнала, че притежава информация от какъвто и да било източник за членство на жалбоподателя в ИРА или за негово участие в убийството на г-н Кьоних. Полицията не посочила и естеството на евентуалното му участие в това убийство. Жалбоподателят поддържа също така, че разкритите от правителството данни не са достатъчни, за да може Съдът да се убеди в обосноваността на подозрението. Твърдението за съществуваща информация не било проверено или подкрепено от каквито и да било доказателства, макар това да било възможно при съответното им редактиране, за да се защити източникът.

31. Правителството твърди, че арестът на жалбоподателя е бил в съответствие с чл. 5, т. 1, б. “с” от Конвенцията, тъй като полицаите обоснова го подозирал в участие в убийството. Подозрението му се основавало на инструктаж, проведен от висшестоящ офицер. Националните съдилища били единодушни, че изискваният субективен елемент е бил налице, както и че убийството на Курт Кьоних е съставлявало терористичен акт. Националният закон бил изменен в съответствие с чл. 5, т. 1, б. “с” и изисквал обосноваване, а не само искрено подозрение. Поради това констатацията на националните съдилища, че един арест е законен, означавала, че изискванията на чл. 5, т. 1, б. “с” са спазени, освен при неправилно прилагане на националния закон.

32-33. Правителството поддържа, че предоставената по време на инструктажа информация се е основавала на разузнавателни данни от високо ниво, предоставени от надеждни информатори, според които жалбоподателят е участвал в убийството и е бил член на ИРА. Няма основания за съмнение в достоверността на тази информация, която била достатъчна за целите на чл. 5, т. 1, б. “с”, тъй като съдържала подробности за естеството на съобщените данни и известни подробности за тяхната надеждност. От първостепенна важност било да не се разкриват други подробности, тъй като те биха могли да навредят на разузнавателния източник, поставяйки го в опасност, или да затруднят свободния информационен поток към полицията. Ако се докажело, че умишлено е била съобщена невярна информация, жертвата имала право да предяви иск за обезщетение за неоснователно задържане срещу недобросъвестния полицейски служител. Това представлявало гаранция срещу произвол както от страна на арестуващия, така и от страна на неговия началник.

“34. Съдът подчертава, че “обосноваността” на подозрението, на което трябва да се основава арестът, представлява важна част от гаранцията срещу произволен арест и задържане по чл. 5, т. 1, б. “с” от Конвенцията. Това изисква съществуването на определени факти или информация, които биха убедили един обективен наблюдател, че съответното лице може да е извършило престъплението, въпреки че отговорът на въпроса кое може да се счита за разумно зависи от всички обстоятелства по случая (решението от 30.08.1990 г. по делото *Фокс, Кембъл и Хартли срещу Обединеното кралство*¹, А.182, стр. 16, § 32).

35. В този контекст терористичните престъпления са свързани със специфични проблеми, тъй като в интерес на обществената безопасност може да се наложи полицията да арестува заподозрян терорист въз основа на информация, която е надеждна, но не може да бъде разкрита пред заподозрения или представена в съда, без да се застраши информаторът. Въпреки това, макар от държавите да не може да се изисква да разкриват конфиденциални източници на информация, за да докажат обосноваността на подозрението, довело до ареста на заподозрян терорист, Съдът вече е приемал, че нуждата от борба с тероризма не може да оправдае разширяването на понятието “обосновано” до степен, нарушаваща гаранцията по чл. 5, т. 1, б. “с”. Дори и при тези обстоятелства правителството-ответник е длъжно да разкрие поне някои факти или сведения, годни да убедят Съда, че задържаното лице е било обосновано подозирано в извършването на твърдяното престъпление (виж цитираното решение *Фокс, Кембъл и Хартли*, стр. 16-18, §§ 32-34).

36. Може да се отбележи също така, че наложеният от чл. 5, т. 1, б. “с” стандарт не изисква полицията да разполага към момента на задържането с достатъчно доказателства за повдигане на обвинение. Целта на разпита по време на задържането по б. “с” на чл. 5, т. 1 е да подпомогне разследването чрез потвърждаване или опровергаване на конкретното подозрение, обосновало ареста. Поради това не е необходимо подозрението да има фактическа основа в същата степен като осъждането или дори като повдигането на обвинение, което става на по-късен етап в процеса на разследването (виж решенията *Брогън и други срещу Обединеното кралство*², 29.11.1988 г., А.145-В, стр. 29, § 53 и *Мъри срещу Обединеното кралство*³, 28.10.1994 г., А.300-А, стр. 27, § 55).”

37. В настоящия случай Съдът припомня, че жалбоподателят е бил арестуван по подозрение за участие в терористичен акт. Бил е освободен след задържане в продължение на шест дни и тринадесет часа и през това време е бил разпитван, без да отговори на нито един въпрос. Оспорил е законосъобразността на задържането пред националните съдилища, които са отхвърлили оплакването му.

38-39. Съдът отбелязва, че по националното право стандартът за подозрение, оправдаващо задържането, е искрено подозрение въз основа на разумни основания. Поради това настоящият случай се отличава от предшестващите го *Фокс, Кембъл и Хартли* и *Мъри*, в които арестите са били извършени въз основа на законодателство, изискващо само искрено подозрение. В случая на жалбоподателя, оплакванията за липса на обосновано подозрение при ареста са били разгледани от три национални съдебни инстанции. По време на тези производства извършилият ареста полицай е бил изслушан като свидетел, а жалбоподателят е имал възможност да го подложи на кръстосан разпит. Това само

¹ Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom

² Brogan and Others v. the United Kingdom

³ Murray v. the United Kingdom

по себе си предоставя съществени гаранции срещу произволно задържане. Жалбоподателят не е задал други въпроси относно съобщената на инструктажа информация, не е поискал разпит на други свързани със задържането служители, нито разкриване на писмени доказателства във връзка с ареста, а е концентрирал усилията си върху претенциите си за побой и малтретиране. Ето защо, по повод оплакването на жалбоподателя, че във вътрешното производство не е била събрана информация относно проведения инструктаж, Съдът счита, че това е последица от начина, по който жалбоподателят е защитавал претенциите си.

40. Жалбоподателят твърди, че правителството всъщност не е разполагало с разузнавателна информация или че тя не е била надеждна. Той бил задържан произволно, като изявен член на Шин Фейн. Съдът обаче припомня, че пред националните съдилища жалбоподателят не е оспорил добросъвестността на никой от участвалите в задържането полицаи, не е твърдял умисъл или злоупотреба с власт. Той не е оспорил и факта, че инструктажът се е състоял и че на него са били представени данни за замесените в убийството лица и са били планирани определени арести.

41. Съдът припомня, че в случая на Фокс, Кембъл и Хартли двама от жалбоподателите са били арестувани, когато колата им била спряна и претърсена. Правителството е поддържало, че още преди инцидента полицията е разполагала с данни за членството на двамата в ИРА и за участието им в незаконна дейност. Третият жалбоподател е бил арестуван по подозрение за участие в отвличане. Правителството не е посочило на какви основания почива това подозрение, а само е твърдяло, че полицията разполагала с конфиденциални материали, които го свързвали с престъплението. По отношение и на тримата жалбоподатели Съдът е приел, че не е достигнат минималният стандарт за обосноваване по чл. 5, т. 1. В случая *Мъри* обаче стандартът е бил достигнат, тъй като арестът на жалбоподателката (по подозрение в събиране на средства за закупуване на оръжия) се е основавал на информация, че братята ѝ са били осъдени в САЩ за подобни престъпления, включващи и връзки с “доверени” лица в Ирландия, а жалбоподателката е посещавала САЩ и е поддържала контакти с братята си – факти, които сами по себе си не я инкриминират. Дали подозрението, обосновало ареста, е било достатъчно подкрепено с обективни факти и дали по този начин е била осъществена гаранцията срещу произволно задържане по чл. 5, т. 1, б. “с”, зависи от конкретните обстоятелства във всеки отделен случай.

42. Подозрението в настоящия случай се е основавало на съобщени по време на инструктаж сведения, получени от информатори, които идентифицирали жалбоподателя като един от заподозрените в извършването на конкретен терористичен акт. В материалите по делото Съдът не намира основания да отхвърли твърденията на правителството по този въпрос. Следователно, арестът е бил предварително планирана операция, наподобяваща в по-голяма степен ареста в случая *Мъри* и подкрепена с малко по-конкретни данни, отколкото в случая *Фокс, Кембъл и Хартли*. При тези обстоятелства и предвид посочените по-горе (§§ 38 – 40) допълнителни отличителни елементи, изводът на националните съдилища, че оскъдните материали по делото са позволявали да се направи заключение за съществуването на обосновано подозрение, не е несъвместим с изискванията от чл. 5, т. 1, б. “с” от Конвенцията стандарт.

43. Жалбоподателят настоява, че не бива да се позволява полицейските служители да оправдават злоупотреби с правомощието за извършване на арест, като се позовават на анонимни информатори. Съдът припомня обаче, че във вътрешното производство той не е твърдял недобросъвестност и е концентрирал

доводите си върху убеждението на извършилия ареста полицаи, което е релевантният фактор съгласно чл. 12, ал. 1, б. “б” от Закона от 1984 г. Съдът не приема и аргумента, че изводите на националния съд водят до безнаказаност на другите полицейски служители. Ако инструктиращият или който и да било висшестоящ служител умишлено са предали на извършилия ареста подвеждаща или неточна информация, това нарушение влече отговорност на полицейските власти за неправилен арест или неоснователно лишаване от свобода.

44. Поради това Съдът не счита, че подходът на националните съдилища към стандарта относно подозрението в настоящия случай е довел до липса на отговорност за произволен арест или до безнаказаност на полицията в случаите на арести, извършени въз основа на конфиденциална информация. Подозрението срещу жалбоподателя се е основавало на конкретна информация за негово участие в убийството, а задържането му е имало за цел потвърждаване или опровергаване на това подозрение. Следователно може да се приеме, че жалбоподателят е бил арестуван и задържан по “обосновано подозрение” в извършване на престъпление по смисъла на б. “с” на чл. 5, т. 1.

Съответно, не е извършено нарушение на тази разпоредба.⁴

II. Относно твърдяното нарушение на чл. 5, т. 3 от Конвенцията

45. Жалбоподателят се оплаква, че след задържането му не е бил изправен пред съд – не само незабавно, а и изобщо.

46. Правителството не оспорва, че жалбоподателят е бил задържан в продължение на шест дни и тринадесет часа, преди да бъде освободен, което е в противоречие с изискването арестуваният да бъде изправен своевременно пред компетентно лице, упражняващо съдебни функции. Предвид досегашната си практика (по-специално цитираното решение *Брогън и други*, стр. 33-34, § 62, където надхвърлящи четири дни периоди на задържане на заподозрени в тероризъм лица са приети за несъобразни с изискването за незабавен съдебен контрол), Съдът намира, че в това отношение е извършено нарушение на чл. 5, т. 3 от Конвенцията⁵.

III. Относно твърдяното нарушение на чл. 5, т. 5 от Конвенцията

47-49. Жалбоподателят се оплаква, че е нарушено правото му на обезщетение за несъобразно с чл. 5 задържане. Правителството възразява, че националният закон осигурява такова право, но той не е получил обезщетение, защото съдилищата са приели задържането за законосъобразно.

50. Тъй като Съдът не е установил нарушение на чл. 5, т. 1, в тази връзка не се поставя въпрос по чл. 5, т. 5.⁶

51. Съдът обаче е установил нарушение на чл. 5, т. 3 с оглед на периода, през който жалбоподателят е бил задържан, без да бъде изправен пред компетентно длъжностно лице със съдебни функции или освободен. Не се спори, че тъй като това е било в съответствие с националния закон, жалбоподателят не е имал право на обезщетение. Следователно в това отношение е налице нарушение на чл. 5, т. 5 от Конвенцията.⁷

⁴ Решението е взето с мнозинство от шест гласа срещу един.

⁵ Решението е единодушно.

⁶ Решението е единодушно.

⁷ Решението е единодушно.

Съдът приема, че констатирането на нарушение на чл. 5, т. 3 и т. 5 представлява само по себе си достатъчна компенсация за претърпените от жалбоподателя неимуществени вреди. Искането му за обезщетение за направените разноски уважава частично, в размер на 11 000 британски лири.